

Retro vianočné ozdoby

Mesiac december sa bezpochyby každému z nás spája s najobľúbenejšími sviatkami v roku – Vianocami. Aby sme si pripomenuli trendy vianočných dekorácií, ktoré boli v móde niekoľko desiatok rokov dozadu, za zbierkový predmet mesiaca december 2025 sme vybrali z fondu histórie retro vianočné ozdoby. Do múzea boli prijaté v roku 2024 a viaže sa k nim zaujímavý príbeh. Celý súbor obsahuje dohromady 31 kusov vianočných dekorácií, pričom zopár z nich sú skutočné skvosty. Tie najstaršie datujeme do prvej tretiny 20. storočia. Niektoré ozdoby pochádzajú zo Zemianskeho Podhradia. Staršie datované sú z Ostrej Lúky, kde pôvodná majiteľka ozdôb slúžila v kaštieli. Tu ich pravdepodobne získala. Už nie je jasné, či ich dostala od rodiny, u ktorej slúžila alebo si ich kúpila za zarobené peniaze. Faktom ostáva, že všetky spomínané dekorácie sú kreatívne a vyrobené ručne. Neskôr sa darovaním dostali k panej, ktorá ich venovala vlastivednému múzeu.

Dnes si už nevieme predstaviť svoju domácnosť bez symbolu Vianoc, a to vianočného stromčeka. Kedy sa zrodila táto tradícia a čím všetkým si ľudia zdobili svoje príbytky? Aby sme našli odpovede, musíme sa vrátiť ešte do dávnych dôb našich predkov. V predkresťanskom období oslavovali pohanské národy obdobie zimného slnovratu rozlične – spevom, tancom, zapáľovaním ohňov, jedlom a v neposlednom rade, zdobením stromčekov, resp. vetvičiek. Verilo sa, že počas zimného slnovratu sa otvára zem a zlé sily môžu prísť škodiť svetu. Ľudia nechávali na vetvičkách jedlé ozdoby, aby sa duchovia nasýtili a nechali dom na pokoji. S príchodom kresťanstva sa mnoho pohanských zvykov integrovalo do kresťanských sviatkov. Strom sa stal sám o sebe symbolom po vzore stromu poznania v raji a jeho zdobenie bolo vnímané ako odkaz na Ježišovo vykúpenie. Prvé záznamy o novodobom štýle zdobenia stromčekov počas sviatkov máme zo 16. storočia z Nemecka. Zvyk zdobenia vianočného stromčeka prišiel od luteránov a protestantov, ktorí priniesli aj tradíciu obdarovávania sa darčekom počas sviatkov. Stála za tým motivácia podnietiť deti k dodržiavaniu pôstu. V priebehu 17. a 18. storočia sa tradícia rozšírila po Európe. V 19. storočí zohrala kľúčovú úlohu kráľovná Viktória, ktorá do Anglicka priniesla vianočný stromček prostredníctvom manžela Alberta, pochádzajúceho z Nemecka. V priebehu 20. storočia sa obyčaj zdobenia vianočných stromčekov pevne ukotvil nielen v Európe, ale postupne po celom svete. V Uhorsku nachádzame správy o tomto zvyku až niekedy v 18. storočí. Samozrejme, sprvu to bola výsada bohatších meštiackych a šľachtických rodín. Z mestského prostredia sa vianočné stromčeky dostali na vidiek až v druhej polovici 19. storočia.

A aké dekorácie sa v minulosti používali? Výroba vianočných ozdôb bola ovplyvnená tradičnými prvkami a dostupnými prírodnými materiálmi - sušené ovocie, orechy, drevo, slama,

papier, vosk. Na stromček sa vešalo aj vianočné pečivo – medovníčky, zázvorníky, slané, oškvarkové alebo cesnakové pečivo. Čo je zaujímavé, že stromček sa pôvodne neumiestňoval v rohu izby, ale visel zo stropu nad kuchynským stolom a vždy sa zdobil len na Štedrý deň.

Postupom rokov sa zo zvyku dekorovania stromčeka a domácností stala komercia. Nezabúdajme preto, že Vianoce boli pôvodne o skromnosti, pôste a duchovnom prežívaní v kruhu rodiny, či úzkej komunity. Sú to dni, kedy viac vnímame, že čaro sviatkov, plných nádeje, lásky, milostí a dobra, môže nachvíľu úplne presvietiť zlo, problémy a temnotu, ktorá sa na nás občas valí z každej strany.

Text: PhDr. Dominika Kukučová

Grafika: Mgr. Jana Chudovská

©Vlastivedné múzeum v Považskej Bystrici